

Advies over stages en kansengroepen

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99

F +32 2 219 81 18

www.vlor.be

info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies over stages en kansengroepen

1 Situering

Studenten uit kansengroepen vinden soms moeilijk stageplaatsen. Als zij die dan toch vinden, ondervinden zij vaak specifieke problemen. Naar aanleiding van een aantal getuigenissen van studenten, besloot de Vlor om na te gaan of hij deze knelpunten kon inventariseren en er oplossingen tegenover kon stellen. Dit advies is het resultaat van deze oefening.

Stage is een vorm van werkplekieren. Werkplekieren is een actief en constructief leerproces dat steunt op ervaring in een echte arbeidssituatie met de werkelijke problemen uit de (toekomstige) arbeidspraktijk als leerobject.¹ Werkplekieren kan verschillende vormen aannemen: alternerend leren, individuele praktijklessen, stages, afwisselend leren en werken, duaal leren, leerwerkopleidingen, groepspraktijken, etc. Dit advies beperkt zich tot stages.

De Vlor definieert en onderscheidt in dit advies kansengroepen zoals hij dit eerder deed in zijn advies over de registratie van kansengroepen.² De raad stelt vast dat deze sterk verspreid zijn in het Vlaamse hoger onderwijs, ook al bestaan hierover verschillende denkpijles. De raad pleit al geruime tijd voor een hoger onderwijs dat de samenstelling van de huidige maatschappij reflecteert. Dit is voornamelijk onvoldoende het geval. Hiervoor is het noodzakelijk dat de participatiegraad van ondervertegenwoordigde groepen in het hoger onderwijs, stijgt. Het is daarom belangrijk dat het hoger onderwijs kwaliteitsvolle stageplaatsen garandeert en kansengroepen niet afgeschrikt worden (bij instroom én/of doorstroom) door eventuele problemen bij de stage.

Een denkgroep van de commissie Diversiteit Hoger Onderwijs bereidde dit advies voor. De denkgroep bestond uit commissieleden, aangevuld met een aantal deskundigen en een uitgebreide delegatie van de sociale partners. De denkgroep en commissie worden voorgezeten door Peter De Keyser.

De Raad Hoger Onderwijs besprak dit advies in zijn vergadering van 13 december 2011 en keurde het eenparig goed in aanwezigheid van 13 stemgerechtigde leden.

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over werkplekieren in onderwijs en opleiding](#), 22 maart 2007. en www.ond.vlaanderen.be/werkplekieren.

² Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over registratie van kansengroepen](#), 15 april 2008: 'studenten met een functiebeperking, allochtone studenten, nieuwkomers, werkstudenten, beursstudenten, studenten uit een kortgeschoold milieu, studenten met een niet-traditionele vooropleiding, herintreders, studenten met gezinslast'

2 Wat is een stage?

2.1 Definitie

De stage is een leersituatie die de opleiding die de student volgt koppelt aan de beroepsactiviteit waarop hij zich voorbereidt. *Student en Recht* (2007, p.677)³ omschrijft een stage als:

een op een stageovereenkomst gebaseerde extramurale vorm van opleiding en vorming, ingebed in het studiecursus van de student hoger onderwijs, die in principe onbezoldigd is, waar de student-stagiair door begeleidde confrontatie met en/of begeleidde participatie deelneemt aan de activiteiten van de reële arbeidspost. Deze stage houdt rechtstreeks verband met de studieactiviteit van de student⁴

Een stage kan verschillende vormen aannemen (p.678):

- een observatie- of oriëntatiestage:
De student kan gedurende een beperkte tijdspanne de concrete uitoefening van een bepaald beroep of een bepaalde functie observeren;
- een werkstage:
De student kan daadwerkelijk arbeid verrichten bij een werkgever in gelijkaardige omstandigheden als de werknemers in dienst van die werkgever en dit met het oog op het opdoen van beroepservaring;
- een bedrijfsproject:
De student voert een concreet project uit in een bedrijf of een instelling. De student is hierbij doorgaans slechts zeer partieel aanwezig op de stageplaats.

Stages kunnen in het binnen- of buitenland gelopen worden. Stages zijn niet altijd extramuraal. Ze kunnen ook in de instelling hoger onderwijs zelf gelopen worden.

2.2 Verplicht of vrijwillig⁵

In professionele bacheloropleidingen is de stage een verplicht en substantieel deel van de opleiding.⁶ Maar ook in een aantal academische opleidingen komen stages voor. Daar volgt de verplichte studiestage uit de wettelijke reglementering van het beroep (bijvoorbeeld in de geneeskunde). In andere academische opleidingen wordt de stage soms als optie aangeboden.

⁴ Van Hoestenbergh, L. & R. Verstegen (red.). 2007. *Student en Recht*. Leuven: Acco.

⁵ Naar Van Hoestenbergh, L. & R. Verstegen (red.). 2007. *Student en Recht*. Leuven: Acco

⁶ Dit heeft te maken met de doelstelling van de professionele bachelor in het *decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen* (4 april 2003): *Meer in het bijzonder hebben professioneel gerichte bachelors tot doel de studenten te brengen tot algemene en specifieke kennis en competenties nodig voor de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen* (artikel 12, § 2).

2.3 Belang van de stage⁷

De stage stelt studenten in staat om de vaardigheden, kennis en attitudes die ze verwerven in hun opleiding, in te oefenen en uit te breiden. Stages laten de student toe om werkervaring te hebben. De studenten krijgen tijdens de stage ook een goed beeld van het beroepsleven: de realiteit van de werkvloer, het werkritme, de nodige sociale vaardigheden, de arbeidsattitude, het verantwoordelijkheidsgevoel en de omgangsvormen. Stages dragen bij tot de sociale- en persoonlijkheidsvorming van de student. Voor vele studenten hebben stages een stimulerende invloed op het leerproces. Stagiairs verwerven vaak een hogere zelfstandigheid en krijgen meer inzicht in de eigen capaciteiten.

De stage is een belangrijke component in de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt. Stages bevorderen de contacten tussen de opleiding en het afnemende beroepenveld. Ze versterken de praktijkgerichtheid van een opleiding en verzekeren voor een stuk de correcte voorbereiding op de arbeidsmarkt. Stages dragen bij tot het verhogen van de kansen van afgestudeerden op de arbeidsmarkt, niet alleen door de praktijkgerichte voorbereiding, maar ook door de nieuw uitgebouwde netwerken. Voor kansengroepen die moeilijk toegang vinden tot de arbeidsmarkt, zijn stages dus zeker zo belangrijk.

De stage kan voor ondernemers een belangrijk rekruteringskanaal zijn en kan voor extra rendement en bedrijfsbekendheid zorgen bij toekomstige werknemers. Ondernemers kunnen studenten inschakelen in het arbeidsproces, maar ook leren van de studenten. Het personeelsbestand van ondernemingen die studenten uit kansengroepen een stageplaats verlenen, wordt meer divers van samenstelling en sluiten op die manier beter aan bij de huidige maatschappij.

Voor studenten met een functiebeperking heeft de stage het bijkomende voordeel dat zij leren onderhandelen over redelijke aanpassingen in een werksituatie.

3 Stages van kansengroepen gewikt en gewogen

Begin 2011 bevroegde de Vlor instellingen hoger onderwijs over:

- de knelpunten die zijn ervaren bij stages voor kansengroepen;
- welke groepen studenten het specifiek gaat en in welke studierichtingen deze voorkomen
- de manier zij met deze problematiek omgaan.

20 van de 27 aangeschreven instellingen hoger onderwijs reageerden op de bevraging.

Daarnaast verzamelde de Vlor ook een aantal getuigenissen van studenten uit kansengroepen.

Deze resultaten geven aanleiding tot het wikken en wegen van stages en kansengroepen.

3.1 Gegevens over stages en kansengroepen

Uit de bevraging van de Vlaamse Onderwijsraad bleek dat er geen cijfers bestaan over het aantal studenten uit kansengroepen dat problemen ondervindt bij het vinden en volgen van een stage.

⁷ Naar UNIZO. *Begeleidingsinstrument Stage hoger onderwijs*. en Gemeenschapsonderwijs. *Leerlingenstages in het Technisch en beroeps secundair onderwijs*. Publicatiedatum onbekend.

Deze gegevens worden niet altijd verzameld, maar zij signaleren dit zelf waarschijnlijk ook niet altijd.

In het Vlaamse hoger onderwijs stijgt het aantal studenten uit kansengroepen omwille van de tweede democratiseringsgolf. De kans dat de problemen met het vinden en volgen van een relevante stageplaats voor deze studenten ook exponentieel zullen toenemen is daarom groot. Vooral als er geen beleidsacties ondernomen worden.

3.2 Een kwaliteitsvolle stageplaats vinden

Veel van de problemen die kansengroepen ondervinden bij het zoeken en houden van een stageplaats, gelden ook voor andere studenten. Het aantal stageplaatsen is immers niet onbeperkt. Bovendien krijgt de praktijkcomponent in het curriculum steeds meer aandacht. Dit is bijvoorbeeld het geval in de hervormde lerarenopleiding (2006).⁸ Dit is een uitgelezen kans voor studenten om zich beter voor te bereiden op de arbeidsmarkt. Maar dit doet de nood aan stageuren stijgen en maakt het vinden van een stageplaats er niet makkelijker op, noch voor studenten, noch voor instellingen hoger onderwijs.

Niet alle instellingen hoger onderwijs zoeken een stageplaats voor hun studenten. Zelf zoeken naar een stageplaats bevordert uiteraard de zelfredzaamheid van studenten, maar voor kansengroepen verhoogt het soms ook de drempel. Men stelt vast dat heel wat studenten uit kansengroepen veel minder een beroep kunnen doen op een ondersteunend netwerk. Dit bevordert het vinden van een stageplaats niet. Het is bovendien belangrijk dat alle studenten, ook studenten uit kansengroepen, een relevante en kwaliteitsvolle stageplaats vinden.

3.3 Levensbeschouwelijke en culturele verschillen

Bij een stageplaats waar een bepaalde cultuur of levensbeschouwing belangrijk gevonden wordt, leiden culturele verschillen soms tot een weigering van studenten of tot problemen bij de uitvoering van de stage. De instellingen hoger onderwijs vermelden hierbij dat het dragen van een hoofddoek of andere religieuze symbolen, maar ook de contacten tussen vrouwen en mannen die in sommige culturen gevoelig liggen. Zo is het voor sommige studenten in de gezondheidszorg met een andere culturele achtergrond moeilijk om patiënten van het andere geslacht te verzorgen of om patiënten in de ogen te kijken, terwijl zij hierop wel beoordeeld worden tijdens de stage. Vaak gaat het ook om een andere arbeidscultuur. Sommige studenten met een andere culturele achtergrond hebben het er bijvoorbeeld moeilijk mee dat ze zo weinig tijd aan de patiënt kunnen besteden in de gezondheidszorg.

Onder meer in de zorgsector zijn er ook een heel aantal voorschriften ivm uniform. Een hoofddoek of andere symbolen van religie en cultuur, lange mouwen, te korte rokken, lange broeken zijn hiermee niet altijd verenigbaar.

Vooroordelen die leven in de huidige maatschappij komen helaas ook voor op de werkvloer. Sommige stage-instellingen weigeren studenten op basis van hun naam of afkomst. Zij

⁸ *Decreet van 15 december 2006 betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen.*

argumenteren dat de stagiair niet zou passen in het personeelsbestand of klanten zou afschrikken.

Stagiairs worden nogal eens geconfronteerd met een oneigenlijke inzet van hun talenten. Zo worden studenten uit een andere cultuur op hun stageplaats soms ingezet als intercultureel bemiddelaar terwijl ze hiervoor noch de kennis, noch de opleiding hebben. Bovendien lopen zij net stage om hun kennis over een bepaald vakgebied te verdiepen. Omdat zij het risico niet willen lopen hun stageplaats te verliezen, durven zij hierover geen opmerking te maken.

3.4 Talenkennis en communicatieve vaardigheden

Een goede kennis van de Nederlandse taal is noodzakelijk om een stageplaats te vinden en om ze succesvol te beëindigen. Soms moet de student ook een goede kennis van een of meerdere vreemde talen bezitten. Van studenten wordt immers verwacht dat zij vlot met klanten, leerlingen, patiënten en collega's kunnen communiceren, maar ook dat zij een stageverslag kunnen schrijven en structureren, dat ze feedback begrijpen en in dialoog kunnen gaan met de stageverstrekker. In sectoren zoals de zorgsector is het ook belangrijk dat studenten een zekere kennis van het lokale dialect hebben.

Sommige beroepen vereisen zelf een erg hoog niveau van het Nederlands. Dat is bijvoorbeeld het geval in het onderwijs – waarbij de leerkracht de leerlingen op hun kennis en ontwikkeling van de moedertaal moet evalueren – maar ook in sectoren als logopedie, audiologie en journalistiek.

3.5 Werken, gezin en studeren combineren

Het combineren van praktijkverdieping met het volgen van de lessen en de zorg voor het gezin is een complexe opgave. Stages vinden bovendien dikwijls plaats buiten de klassieke kantooruren zodat deze studenten extra opvang voor hun kinderen organiseren en betalen.

Zij ondervinden ook dikwijls structurele problemen met het stage-uurrooster waarbij de combinatie met de eigen job nog moeilijk haalbaar blijkt (bijvoorbeeld 's nachts werken en overdag stage lopen; stage lopen bij de concurrentie).

3.6 Extra kosten

Het uitoefenen van een stage gaat weleens gepaard met extra kosten. Vooral beursstudenten ervaren dit als problematisch. Het gaat hierbij om extra verplaatsingskosten, om bijkomend materiaal dat nodig is voor de stage of om specifieke kledingvoorschriften (bijvoorbeeld het dragen van aangepaste kledij of werkkledij). Deze onkosten worden vaak niet terugbetaald aan de student. En als ze wel terugbetaald worden, dan moet de student ze meer dan eens voorfinancieren. Voor studenten uit kansengroepen is dit dikwijls financieel niet evident.

3.7 De rol van studieoriëntering

Potentiële studenten uit kansengroepen zijn niet altijd goed op de hoogte van de verwachtingen bij de stage. Zij overschatten de mogelijke problemen soms en zien niet altijd in wat de mogelijke

oplossingen hiervoor zouden kunnen zijn. Het is nochtans erg jammer als getalenteerde studenten een studie die goed bij hen past niet aanvatten omwille van de vrees om geen stageplaats te vinden. In de loop van de studies kan de student zich immers nog persoonlijk ontwikkelen of het maatschappelijke denken omtrent bepaalde thematieken kan evolueren. Stages die aan het begin van de studies moeilijk lijken, zijn dat dan op het einde van de studies niet meer. Sommige studenten uit kansengroepen hebben echter zeer onrealistische verwachtingen over de studies die zij aanvatten en de stage die daarbij hoort. Zij hebben nood aan correcte informatie en voldoende begeleiding bij de studiekeuze.

3.8 Internationale stages en kansengroepen

Internationale en interculturele competenties worden vandaag steeds meer gewaardeerd en zijn vaak een extra troef op de arbeidsmarkt. Een stage lopen in een ander land of andere gemeenschap van België geeft studenten een interessante kans op het verwerven van deze competenties.

Studenten uit kansengroepen worden - nog meer dan andere studenten - geconfronteerd met mogelijke obstakels bij een internationale stage. In veel gevallen zijn aan een dergelijke stage immers extra kosten verbonden (zoals reis- en verblijfkosten). Daarnaast hebben studenten uit kansengroepen vaak een minder uitgebreid netwerk, vinden zij moeilijker steun in hun omgeving voor de keuze voor een internationale stage en/of kunnen zich omwille van hun specifieke situatie soms minder veilig voelen buiten het vertrouwd domein. Studenten die werken en studeren combineren zullen minder snel geneigd zijn deel te nemen aan een internationale stage.

3.9 Studenten met een functiebeperking

Voor studenten met een functiebeperking is het zoeken en vinden van een stageplaats vaak extra moeilijk. Maar ook bij het uitvoeren van de stage stuiten zij weleens op bijkomende, specifieke drempels.

Het inlichten van de stageplaats over de functiebeperking is voor sommige studenten een hinderpaal. Ook de verplaatsing naar de stage en de toegankelijkheid van de stageplaats is niet altijd evident. Sommige studenten hebben ook – net omwille van hun functiebeperking – moeite met de praktische organisatie van de stage, met de concrete afspraken.

Zelfs als in de instelling hoger onderwijs de functiebeperking bekend is en er faciliteiten of hulpmiddelen toegekend zijn, dan nog is het niet altijd duidelijk of deze meegenomen kunnen worden naar de stageplaats.

4 Aanbevelingen

De Vlor gaat uit van inclusieve kritische succesfactoren voor voldoende en kwalitatieve stageplaatsen. Dit betekent dat ze alle studenten ten goede komen en niet enkel studenten uit kansengroepen.

4.1 Gegevens over stages en kansengroepen

De bevraging van de Vlor gaf aan dat er slechts weinig gegevens over stages en kansengroepen bekend zijn. De raad pleit ervoor dat de overheid deze problematiek verder zou opvolgen en onderzoeken door hierover meer systematisch gegevens te verzamelen en te analyseren. De bevraging van de Vlor is hier een eerste aanzet.

4.2 Het recht op stage

De raad is van mening dat alle studenten – ook studenten uit kansengroepen – die verplicht stage lopen, het soort stage vrij moeten kunnen kiezen binnen de criteria die de instelling voor bepaalde stages oplegt (bijvoorbeeld het kennen van een specifieke vreemde taal voor een stage in het buitenland). Zo moet een internationale stage ook mogelijk zijn. Daarnaast moeten alle studenten die dit wensen, ook studenten uit kansengroepen, kunnen deelnemen aan stages die geen inherent deel van het curriculum uitmaken en dus niet verplicht zijn. Instellingen moeten hierin hun verantwoordelijkheid nemen en samenwerken met de andere betrokken partners. Het is belangrijk om samen met alle partners te zoeken naar flexibele oplossingen voor mogelijke problemen.

Potentiële studenten moeten bij het maken van hun studiekeuze goed begeleid en correct geïnformeerd worden over de verwachtingen van de opleiding. Hier hoort ook correcte en eerlijke informatie over de stage bij en de mogelijke problemen die hierbij kunnen opduiken. Het is daarbij niet de bedoeling studenten af te schrikken, maar hen een realistisch beeld mee te geven. De Vlor vindt het wel belangrijk dat bij informatieaanlegenheden vooral de nadruk gelegd wordt op de positieve ervaringen van studenten uit kansengroepen.

Wanneer van studenten verwacht wordt dat zij zelf een kwaliteitsvolle stageplaats vinden, moeten zij steeds kunnen terugvallen op ondersteuning van de instelling als dit niet lukt.

De Vlor herinnert eraan dat het decreet gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid (2008) het recht op redelijke aanpassingen voor personen met een handicap verankerd heeft.⁹ De overheid wil er hiermee voor zorgen dat iedereen volwaardig kan participeren aan de Vlaamse samenleving en discriminatie voorkomen en bestrijden. Dit recht op redelijke aanpassingen geldt ook in de context van stages. Het is aan de instelling hoger onderwijs om de student hierop te wijzen.

4.3 Sensibilisering van werkgevers

Voor het welslagen van een stage, is de inbreng en verantwoordelijkheid van de werkgevers cruciaal. De beschikbaarheid van de stageplaatsen en de zinvolle invulling van de stage wordt immers grotendeels door de werkgevers bepaald. Het is belangrijk dat zij openstaan voor studenten uit kansengroepen en bereid zijn mee te zoeken naar flexibele oplossingen en waardevolle alternatieven. Uiteraard is overleg met de andere partners hiervoor noodzakelijk.

⁹ *Decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid.*

Het is belangrijk dat het werkveld bewust is van de groeiende diversiteit van het klantenbestand. Een diverser personeelsbestand zal dus klanten werven, meer marktopportunities en kansen op competente medewerkers bieden en uitzicht geven op een constanter en flexibeler personeelsbestand.

Om ook de kwaliteit van de dienstverlening van dit diversere klantenbestand te verbeteren, zijn sensibiliserende acties van overheid, interprofessionele organen en overlegplatformen belangrijk. Reeds bestaande initiatieven rond diversiteit (zoals het project Jobkanaal, de sectorconsulenten diversiteit en kansengroepen binnen de convenant met diverse sectoren, Resoc en SERV) moeten in hun opzet gesteund en versterkt worden. Hogeronderwijsinstellingen kunnen ook een rol spelen in deze sensibilisering als zij contacten leggen met nieuwe bedrijven en (nieuwe) partnerschappen aangaan.

4.4 Ondersteuning op maat

Een individuele en voldoende begeleiding op maat van de student, de mogelijkheid tot bemiddeling door de instelling hoger onderwijs en een vertrouwenspersoon in de instelling zijn elementen die het vinden en uitvoeren van een stage voor kansengroepen haalbaar maken. Deze taken kunnen in de instellingen hoger onderwijs door verschillende personen opgenomen worden.

De medewerker van de instelling hoger onderwijs belast met de begeleiding van de stage heeft een cruciale rol. Het is zijn taak om de student bij de staan bij het zoeken en vinden van een stageplaats. Bij eventuele problemen heeft hij een bemiddelende rol. Hij moet studenten uit kansengroepen kunnen helpen wanneer zij moeilijk een stageplaats vinden of kunnen houden.

Ook in het geval van de buitenlandse stage, is het de opdracht van de hogeronderwijsinstelling om te wijzen op bestaande drempelverlagende mogelijkheden. Zo wordt de toegevoegde waarde van een stage in het buitenland ook voor studenten uit kansengroepen bereikbaar. Het is belangrijk dat ook zij een geschikte buitenlandse stageplaats vinden. Hierbij moet geschikt niet alleen begrepen worden als passend voor het verwerven van de nodige competenties – dus niet noodzakelijk dichtbij en traditioneel omdat dit nu eenmaal het gemakkelijkst is –, maar ook in een setting aangepast aan de specifieke situatie van de kansengroepstudent.

4.5 Overleg

Uit de Vlor-bevraging bleek dat een aantal van de gerapporteerde problemen een structureel karakter heeft. Instellingen stellen hier vaak ad-hocoplossingen tegenover. De Vlor pleit voor een meer gestructureerde aanpak. Hiervoor is overleg nodig tussen de instellingen hoger onderwijs, de overheid en de stageplaatsen.

Overleg op een structureel, regionaal of Vlaams niveau – tussen de instellingen hoger onderwijs, maar ook met de sectoren en de overheid – kan leiden tot afspraken over het aantal stageplaatsen. Eenvoudige en meer gestandaardiseerde voorwaarden en formulieren (met ruimte voor een aantal eigen accenten van de instelling) kunnen voorkomen dat studenten uit kansengroepen geen stageplaats vinden of met verkeerde verwachtingen aan de stage beginnen. Strikte procedures en transparante afspraken geven studenten een houvast. De bestaande regionale afspraken moeten (twee)jaarlijks geëvalueerd en bijgesteld worden.

Voor studenten met een functiebeperking moeten instelling en stageplaats overleggen om na te gaan welke redelijke aanpassingen door welke partner ter beschikking gesteld of gefinancierd kunnen worden. De studie(traject)begeleider of de medewerker van de instelling hoger onderwijs belast met de begeleiding van de stage heeft hierin een belangrijke en faciliterende rol. Er moet bekeken worden hoe de omgeving op een redelijke manier aangepast kan worden aan de behoeften van de student met een functiebeperking. Overleg en dialoog op alle niveaus leidt meer dan eens tot oplossingen. Zo kan overleg op een microniveau tussen student, stageplaats en de medewerker van de instelling hoger onderwijs belast met de begeleiding van de stage, problemen oplossen.

Uiteraard is een goede communicatie over de stage onontbeerlijk voor de student. Dit zowel voor de aanvang van de opleiding, als tijdens de opleiding.

4.6 Het belang van netwerken

Netwerken van de instelling hoger onderwijs, van de studentenverenigingen en van de student spelen een belangrijke rol in het brede stagegebeuren. Kansengroepen beschikken niet altijd over deze netwerken, of ze beperken zich tot de eigen gemeenschap. Het is aan de instelling en studentenverenigingen om deze netwerken te stimuleren en hen te leren netwerken, bijvoorbeeld via studeren in team, studentenactiviteiten op maat van kansengroepen of netwerkinitiatieven.

4.7 Training in communicatieve vaardigheden

Aangezien talenkennis erg belangrijk is, is het de taak van de instelling hoger onderwijs om hiervoor voldoende opleiding en ondersteuning te voorzien. Uiteraard is de kennis van het Algemeen Nederlands belangrijk. Het is nodig dat studenten correct (zakelijk) Nederlands kennen en kunnen gebruiken. Daarnaast is ook de taal van de werkvloer ook niet onbelangrijk. Getuigenissen geven immers aan dat het niet kennen van het lokale dialect een grote hinderpaal betekent bij stages in sectoren zoals de zorgsector. Studenten moeten ook weten wanneer ze welk taalregister moeten hanteren. De instelling hoger onderwijs kan haar studenten hiervan bewust maken en hen ondersteunen waar mogelijk en nodig.

Ook het taalbeleid aan de instelling hoger onderwijs speelt een belangrijke rol. Docenten moeten het eigen taalgebruik analyseren en vooraf duidelijk stellen wat zij verwachten van de student.

Assertiviteitstraining en leren omgaan met feedback zijn evenzeer essentiële onderdelen van de opleiding. Vooral voor studenten uit kansengroepen is dit belangrijk. Zij leren op die manier omgaan met kritiek, met bijsturing en met het stellen van grenzen. Hierbij is ook aandacht voor de kennis van andere culturen noodzakelijk. Studentenvoorzieningen kunnen eveneens een rol spelen in assertiviteitstraining voor studenten.

Instellingen hoger onderwijs staan in voor deze vorming, maar ook werkgevers moeten zich hiervan bewust zijn. Ook voor hen moet vorming voorzien worden door de sectoren al dan niet in samenwerking met de instellingen hoger onderwijs.

4.8 Flexibiliteit en het aanbieden van alternatieven

In de problematiek van stages voor kansengroepen, beveelt de Vlor een flexibele houding van alle betrokken partners aan. Het zoeken naar en het aanbieden van alternatieven is een belangrijke hefboom om een aantal problemen op te lossen. In geen geval mogen drempels over kledingvoorschriften, uurroosters of praktische problemen als voorwendsel aangehaald worden om stagiairs een stageplaats te ontzeggen. De medewerkers van de instelling hoger onderwijs belast met de begeleiding van de stage hebben ook hierin een belangrijke bemiddelende rol.

Voorbeelden van flexibele aanpassingen en alternatieven:

- Werken met aangepaste trajecten/faciliteiten/redelijke aanpassingen (werkstudenten, studenten met een functiebeperkingen) waarbij de stage bijvoorbeeld over een langere periode gespreid wordt.
- Voor studentes met een hoofddoek bieden verschillende instellingen en stageplaatsen een alternatief aan dat wel conform is met het uniform en/of de veiligheidsvoorschriften.
- Nagaan of alle elementen van de stage noodzakelijk zijn voor het welslagen. Evenwaardige alternatieve opdrachten bieden de mogelijkheid voor de stagiair om competenties aan te tonen en credits te verwerven.

4.9 Het verlagen van de financiële drempel

Extra kosten verbonden aan de stage zouden voor de student geen drempel mogen zijn. Alle betrokken partners moeten hierbij samen bekijken wie welke kosten kan dragen. Vooral verplaatsingskosten lopen soms op. Het kan ook niet de bedoeling zijn dat de student deze onkosten moet voorfinancieren.

Voor buitenlandse stages kan de student meestal een beroep doen op financiële ondersteuningsprogramma's. Vaak houden die rekening met de financiële situatie van de aanvrager, wat voordelig kan zijn voor studenten uit kansengroepen. Dit is zo bij Erasmusbeurzen, maar heel wat andere internationale beurzen zijn nog niet inkomensafhankelijk. De Vlor pleit ervoor om dit principe te veralgemenen.

Verschiedende ondersteuningsprogramma's stellen aanvullende middelen ter beschikking voor studenten met een functiebeperking. Dit is positief omdat deze studenten vaak extra kosten hebben voor aanpassingen of hulpmiddelen. Dit principe wordt daarom ook best veralgemeend voor alle beschikbare internationale stagebeurzen.

Studenten transparant informeren over de beschikbare fondsen, ondersteuningsprogramma's en extra financiering is cruciaal. Dit is een taak voor de hogeronderwijsinstelling en de medewerker belast met de begeleiding van de stage. Ook voor het doorverhuren van een eventuele kamer, het vinden van een betaalde studentenjob of andere specifieke noden, moeten de instelling hoger onderwijs en studentenvoorzieningen een oplossing zoeken.

4.10 Het initiatief van de overheid

De stageproblematiek bevindt zich op het snijpunt van verschillende sectoren. De verschillende partners hebben hierin hun eigen verantwoordelijkheid. Instellingen staan in voor correcte informatie, het garanderen van een stageplaats, flexibele oplossingen, voldoende en flexibele

ondersteuning, een goede training, een kwaliteitsvolle voorbereiding. Werkgevers moeten openstaan voor studenten uit kansengroepen en bereid zijn te zoeken naar flexibele oplossingen en alternatieven. Ook zij staan in voor een goede ondersteuning op maat. Overleg tussen instellingen, studenten en werkgevers is hierbij cruciaal. Al deze verantwoordelijkheden werden hierboven in extenso uitgediept.

De overheid heeft een specifieke verantwoordelijkheid als regelgever en ook aanbieder van stageplaatsen. In deze laatste rol, heeft zij dezelfde verantwoordelijkheden als de instellingen en de werkgevers. Als regelgever, verwacht de Vlor van de overheid dat zij:

- alle regelgeving met betrekking tot stages aftoetst aan de problematiek van kansengroepen en instrumenten ontwikkelt om dit beleid af te toetsen.
- het onderwijs- en tewerkstellingsbeleid voor stages op elkaar afstemt, zowel op Vlaams als lokaal niveau. Specifieke aandacht moet hierbij gaan naar de problemen die studenten uit kansengroepen ondervinden.
- indien zich in bepaalde sectoren structurele problemen voordoen, bijvoorbeeld met betrekking tot het dragen van religieuze symbolen of het aantal stageplaatsen, de overheid hiervoor het initiatief tot overleg neemt .
- de problematiek van stages en kansengroepen als aandachtspunt meeneemt bij de onderhandelingen van sectorconvenanten.
- voortdurend onderzoek verricht naar de reële studiekosten en de studiefinanciering hieraan aanpast. Hierbij moeten de extra kosten voor stages meegenomen worden.

5 Samengevat

De Vlaamse Onderwijsraad vindt het onaanvaardbaar dat studenten uit kansengroepen extra drempels zouden ondervinden bij het vinden en behouden van een stageplaats. Hij identificeerde deze drempels in dit advies en stelde er een aantal oplossingen tegenover. Sleutelbegrippen hierbij zijn een goede (financiële) ondersteuning, een flexibele aanpak en overleg tussen alle partners betrokken bij de stage. Overheid, instellingen hoger onderwijs, werkgevers, docenten, studenten hebben hierin allen hun specifieke verantwoordelijkheid. De raad heeft in dit advies een aanzet gegeven tot verder overleg. Hij is zelf steeds bereid dit te organiseren.

Isabelle De Ridder
secretaris Raad Hoger Onderwijs

Johan Veeckman
voorzitter Raad Hoger Onderwijs